

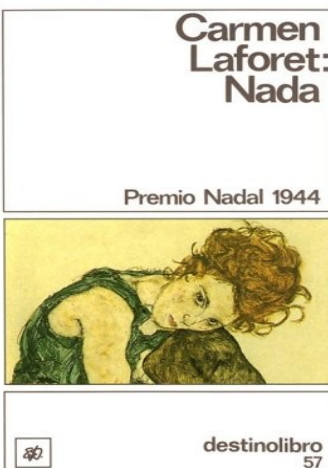
Carmen Laforet

De eersteling van Carmen Laforet, de roman *Nada*, werd bij de publicatie in 1944 onmiddellijk zowel door de recensenten als door het brede publiek enthousiast ontvangen. Het boek werd een literaire openbaring genoemd, uit 26 aangeboden werken gekozen voor de eerste Premio Nadal waaraan toen een prijs van 5000 peseta's was verbonden en reeds in hetzelfde jaar drie maal herdrukt. Carmen Laforet was toen pas 23 jaar en had nog een lang leven voor zich, maar *Nada* bleef altijd verreweg haar meest geprezen boekwerk.

De Premio Nadal was in dat jaar door Uitgeverij Destino ingesteld als hommage aan Eugenio Nadal, hoogleraar literatuurwetenschap in Barcelona en tevens hoofdredacteur van het tijdschrift Destino, die eerder dat jaar op 27-jarige leeftijd was overleden. *Nada* bracht een frisse wind in het Spaanse proza van die tijd en zette de toon voor het realisme in de literatuur van na de Burgeroorlog. In de gemilitariseerde machowereld van die tijd verschenen maar weinig vernieuwende boeken en nauwelijks iets van vrouwelijke auteurs. Het boek van Laforet werd een existentialistische roman genoemd en vergeleken met het in 1942 verschenen *La familia de Pascual Duarte* van Camilo José Cela. In 1948 werd het bekroond met de Premio Fastenrath van de Koninklijke Academie van Spanje.

Carmen Laforet werd in 1921 geboren in Barcelona en toen zij twee jaar was, verhuisde het gezin naar Gran Canaria. In 1934 overleed haar moeder en hertrouwde haar vader. Voor Carmen was het uitermate ingrijpend en pijnlijk. Op haar achttiende keerde ze alleen terug naar Barcelona en begon met een studie filosofie en letteren, maar van deze studie kwam niet veel terecht. Drie jaar later verhuisde ze naar Madrid om daar rechten te gaan studeren. Van doorslaggevende invloed op de onzekere studente was haar kennismaking met de literair criticus Manuel Cerezales, die haar na lezing van enkele van haar verhalen aanmoedigde zich volledig aan het schrijven te gaan wijden; aldus ontstond *Nada*.

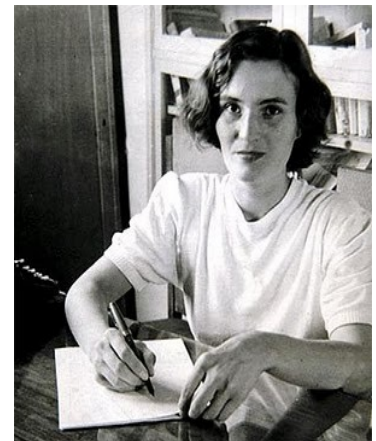
In 1946 trouwden Laforet en Cerezales; het paar kreeg vijf kinderen, waarvan er twee, Cristina en Agustín, later ook het literaire pad op gingen. De vijftiger en zestiger jaren waren voor Carmen gelukkig en succesvol: ze publiceerde verschillende boeken en schreef vele verhalen en artikelen. In 1956 werd haar door het Spaanse Ministerie voor Cultuur de Premio Nacional de Literatura verleend, hoewel ze tegelijkertijd problemen ondervond van de censuur en zich in het sociale en politieke milieu van de tijd absoluut niet kon vinden. In 1965 verbleef ze, op uitnodiging van het State Department, in de USA. Daar raakte ze bevriend met de schrijver Ramón José Sender, met wie ze later een intensieve briefwisseling voerde.

Nada
ISBN 84-670-2367-1, 2006

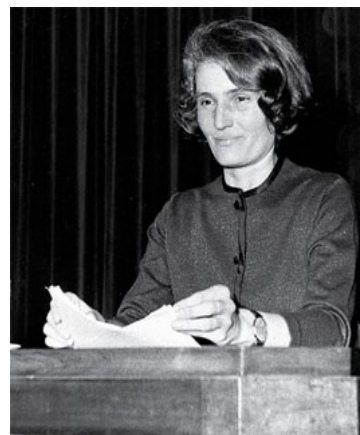
Nederlandse vertaling:

Nada
vertaling Fenny Ebels
Menken Kasander & Wigman
ISBN 90-746-2254-7, 2006
330 pagina's

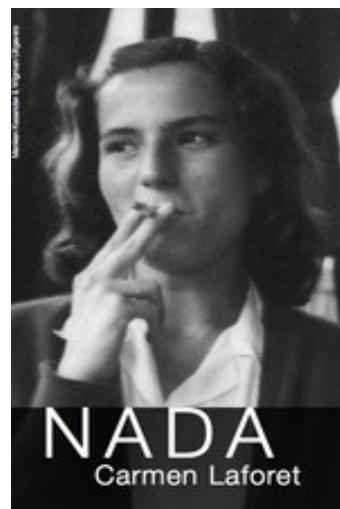
1944	Nada
1950	La isla y los demonios
1952	El piano
1952	La muerta
1955	La mujer nueva
1963	La insolación
1967	Paralelo 35
1970	La niña y otros relatos
2003	Puedo contar contigo
2004	Al volver la esquina

In de zeventiger jaren ging het langzaam bergafwaarts met Carmen Laforet. Ze werd enige malen getroffen door zware, langdurige depressies. Door een obsessief wordend perfectionisme bleef veel van haar werk uit die tijd onvoltooid. De scheiding van haar echtgenoot, in 1970, was dramatisch, temeer daar hij bedongen had dat ze niets zou schrijven over hun huwelijksjaren. Na alle bejubeling en voorspoed brak voor haar een periode van financiële en psychische problemen aan. Ze trok zich geleidelijk steeds verder terug uit het openbare leven. In de tachtiger jaren werd ze getroffen door de ziekte van Alzheimer en werd haar leefwereld noodgedwongen steeds verder ingeperkt. Op 28 februari 2000, volledig gesloopt, overleed Carmen Laforet in Madrid. De laatste twee jaar van haar leven gonsde haar naam rond als kandidate voor de Premio Príncipe de Asturias.

Inmiddels was *Nada* keer op keer herdrukt, was zijzelf in de Spaanse literaire wereld tot mythe verheven en onverminderd populair, vrijwel uitsluitend door haar eerste werk, *Nada*. Nog recent werd het in het Spaans en in verschillende vertalingen heruitgegeven. Uitgeverij Destino is bezig met de heruitgave van het volledige werk van Laforet in een frequentie van twee boeken per jaar en tevens met de vertaling daarvan in het Engels. Voor het eerst verscheen *Al volver la esquina*, een uitwerking van haar dagboeken uit de zeventiger jaren. Dit boek werd gepresenteerd als tweede deel van de ooit, in 1963, met *La insolación* begonnen trilogie. *Al volver la esquina* werd door Laforet weliswaar voltooid, maar de uitgeverij ontving indertijd de correcties nooit retour.

Nada beschrijft een jaar uit het leven van de 17-jarige Andrea, die in 1939, direct na de Spaanse Burgeroorlog, vanuit de provincie vol verwachtingen in Barcelona aankomt om een universitaire studie te beginnen. Haar ouders zijn overleden en zij werd in een klooster opgevoed. Haar jeugdige verwachtingen, gebaseerd op haar gunstige vooroorlogse ervaringen, stuiten in Barcelona op de gewelddadige, rauwe werkelijkheid in het huis van haar familie waarin ze een onderkomen vindt. Gevangen in het bedompte huis vol versleten meubilair, lijken de leden van deze familie gedoemd elkaars leven te vergallen, een weerspiegeling van het verwoeste land. Hun wereld is getekend door de oorlog; hongersnood en armoede beheersen het dagelijks leven. Andrea en haar studievriendin Ena, uit een rijker milieu, worden voortdurend gedwarsboemd in hun plannen om een eigen leven op te bouwen. Naar de gebeurtenissen uit de Burgeroorlog wordt slechts terloops verwezen. Het 'niets' waarin Andrea zich staande probeert te houden, is een harde wereld met een beklemmende sfeer, vol verbitterde en verdwaasde figuren. Het jaar van Andrea in Barcelona is ontroerend en meeslepend. Indringende sfeertekening, psychologische portrettering en rake observaties zijn de kenmerken van het verhaal.

In het boek *Nada* zijn beslist eigen ervaringen van Laforet verwerkt, al heeft ze zelf altijd gesteld, dat het geen autobiografisch werk is. Toen zij in 1943 in Barcelona arriveerde, trof ze er een naargeestige, sombere stad aan met een nihilistische sfeer, zonder enig noemenswaardig cultureel of intellectueel leven. Ontgoocheld, maar ondanks alles optimistisch opnieuw de toekomst tegemoetziend vertrok Carmen, evenals Andrea, na die periode naar Madrid.

De vertaling van Fenny Ebels roept qua woordkeus en formulering de sfeer op van de tijd waarin het boek speelt. Anachronismen komen slechts sporadisch voor. De conversaties zijn weliswaar dikwijls wat houderig, maar in overeenstemming met het origineel en illustratief voor het onvermogen van de personages tot normale conversatie. Als geheel getuigt deze vertaling van een goede inleving in de omstandigheden van het stedelijke milieu na de Spaanse Burgeroorlog. Met de keuze voor het onvertaald laten van de titel, zoals ook in andere talen gebeurde, is de toon direct gezet.

In 2003 verzorgde de dochter van Carmen, Cristina Cerezales Laforet, in overleg met haar broer Agustín, een uitgave van de briefwisseling (76 brieven) tussen haar moeder en Ramón J. Sender. Deze bundel kreeg de naam *Puedo contar contigo* (letterlijk: Op jou kan ik rekenen). Vooral de pathologische onzekerheid, het vrijwillige maatschappelijke isolement en de zoektocht naar intimiteit van Carmen Laforet worden in deze verzameling brieven treffender weergegeven. In 2007 werd nog uitgegeven: *Canta a don Juan*, een bundel met alle korte verhalen van Laforet, inclusief vijf nooit eerder gepubliceerde verhalen.

In 2009 publiceerden de filologen Anna Caballé (1954) en Israel Rolón (1962) *Carmen Laforet, Una mujer en fuga*, waarmee ze de Premio Gaziela de Biografías y Memorias van dat jaar wonnen. In deze biografie ligt een sterke nadruk op de decennialange teruggetrokkenheid van de schrijfster. Het basismateriaal voor deze biografie bestond uit bijna zeshonderd brieven van Laforet, onder andere aan haar uitgever. Vóór haar psychische verval lijkt Laforet een sterke, zelfbewuste vrouw te zijn geweest die goed gebruik wist te maken van haar succes door gunstige contracten af te sluiten en haar rechten als auteur adequaat te verdedigen. Ook komen haar gezinsleven, haar problemen om de eisen van haar beroep en haar positie als gehuwde vrouw met kinderen met elkaar in overeenstemming te brengen, de emotionerende scheiding van haar echtgenoot en haar neiging tot melancholie tot uitdrukking.

Aangemoedigd door haar literair agente publiceerde Cristina Cerezales eveneens in 2009 *Música Blanca*, waarin ze de diepgang van leven en werk van haar moeder belicht en op liefdevolle wijze inzicht geeft in haar trieste isolement. Cristina tracht zich in dit boek in te leven in de geleidelijk toenemende onzekerheid en verlegenheid van haar moeder. Het resultaat is een emotionele en poëtische beschrijving, waarbij de dochter onder meer gebruik maakte van haar eigen herinneringen, brieven van haar moeder aan vrienden, nagelaten notities en vertrouwelijke uitingen. Een hartverwarmend eerbetoon, in de woorden van de dochter: een poging de 'tocht naar het licht' van haar moeder vast te leggen.

Intussen blijft Nada menigeen fascineren. In zijn nawoord bij een latere uitgave van het boek geeft Mario Vargas Llosa onder meer aan: 'Carmen Laforet vertelt het verhaal met een proza dat varieert van ijskoud tot vlammend, waarin wat wordt verzwegen belangrijker is dan wat wordt gezegd, en waardoor de lezer wordt gevangen in een onbeschrijflijke beklemming, van het begin tot het eind van de roman.' (vertaling Paul Menken) Het zou interessant zijn als het initiatief genomen werd, in de nabije toekomst ook ander werk van Carmen Laforet voor de Nederlandse lezers te ontsluiten.

Heleen Peeters
laatst bijgewerkt: 26 mei 2010